

Кириченко В.В. Формування професійної ідентичності студентів-психологів: ціннісний рівень // Проблеми становлення та самореалізації творчої особистості майбутніх фахівців гуманітарного спрямування: зміст, форми та методи підготовки. – Хмельницький: ХНУ, 2010. – С.52-53.

УДК 159.9

Кириченко В.В.
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ: ЦІННІСНИЙ РІВЕНЬ.

Професійний розвиток суб'єкта праці аналізується на рівні формування професійних умінь, дій та операцій. Такий підхід, хоча дещо лінійний, оскільки не враховує потенціалу особистості до розвитку а констатує його як дискретний факт, є поки що продуктивним у плані економії ресурсів організації у процесі оцінки, атестації та перепідготовки персоналу. Проте існує інший рівень аналізу професійного становлення спеціаліста, що здатен пояснити та описати внутрішню сутність професійної діяльності, її узгодженість з внутрішніми інтенціями людини та уявленнями про себе як представника професійного середовища. Вивчення професійного розвитку саме з точки зору формування професійної ідентичності на сучасному етапі розвитку психології є досить актуальним, оскільки, залежно від того яким чином суб'єкт уявляє себе у межах професійного середовища, буде варіювати рівень його суб'єктної активності та внутрішнього бажання розвиватися у професії. Питання формування професійної ідентичності розглядаються в роботах Л.Б.Шнайдер, И.Ю.Хамитовой, С.Е.Пинаева, Н.В.Андреева, А.Г.Грецова, А.А. Азбель, Н.В Антоновой [8;**Ошибка! Источник ссылки не найден.**4;1].

Професійна ідентичність це не тільки уявлення про себе як частину професійної групи, з системою умінь, навичок, що координується загальною метою та значенням діяльності групи (яку користь має суспільство та кожен член групи), а й система цінностей, які, інтериорізуючись під впливом соціуму, регулюють професійну діяльність, визначають її пріоритетність для людини. Питаннями ціннісної регуляції діяльності займаються Д.О. Леонтьев, В.А.Ядов, О.Л. Музыка, В.І. Міросанова [5;6;7;9].

Процес виконання професійної діяльності відбувається за рахунок активізації фізичних, інтелектуальних, емоційно-вольових ресурсів. В процесі оволодіння професійною діяльністю у людини складається модель дійсності, що конкретно, або опосередковано стосується професії та накладає свій відбиток на її смислову сферу. Найбільш значимі смисли, або ті, що складають неодмінний атрибут професії (без них

сміслова модель професійної діяльності не може існувати) утворюють *ціннісне ядро* професійної діяльності [2]. Модель рівнів існування цінностей у свідомості людини, що була запропонована Д.О.Леонтєвим в повній мірі пояснює ціннісний аспект регуляції діяльності: перехід від зовнішніх ідеалів соціуму до внутрішніх переконань та діяльності людини [5].

Навчання у вузі передбачає ґрунтовну підготовку спеціаліста в певній галузі професійної діяльності. На сьогоднішній день основою для формування професіонала є значною мірою теоретична підготовка, яка базується на засвоєнні певних знань, виробленні вмінь та навичок професійної діяльності. Вуз є основою для формування професійної ідентичності студента, який обирається студентом під впливом внутрішнього бажання юнака чи юнки бути представником певної професійної групи [3, с.56]. Навчальна діяльність – це лише механізм формування необхідних когнітивних моделей, світоглядних уявлень про певну професію, вироблення специфічних умінь, які дозволяють успішно виконувати професійну діяльність. Не менш важливим у цьому процесі є орієнтація студентства на референтну професійну групу (особу), що уособлює бажаний ідеал професійного майбутнього. Саме референтна група є носієм специфічних смислових, поведінкових, мотиваційних структур, які будують «професійний вимір» студента, водночас, як компоненти професійної діяльності та моральних переконань людини, вони стають суб'єктивно важливими для студента, формуючи специфічні ціннісні утворення у свідомості людини. Процеси професійної ідентифікації відбуваються на основі диференціації суб'єктом оточуючого світу на «професійний» (та частина зовнішньої реальності, що стосується професійної діяльності) та «непрофесійний». Соціальна реальність поділяється на «чужих» та «своїх», яка проявляється в уявленні себе як частини певної групи. Чим більш виражена диференціація соціального середовища у свідомості людини – тим вищим є рівень ідентичності людини щодо певної професійної групи. Більш складною формою диференціації професійної реальності є виділення із загальних уявлень про професію вузькоспецифічних умінь, що стосуються окремих аспектів професійної діяльності. Так, якщо на I-II курсі первинною ознакою формування професійної ідентичності є визначення студентів своєї належності до «психологів», то на IV-V курсі більш ускладненою формою самовизначення буде використання конструктів типу «консультант», «клінічний психолог», «логотерапевт» тощо.

Проблемним питанням в плані формування професійної ідентичності є підготовка спеціалістів за поліспеціальностями («Українська мова та література. Психологія», «Соціальна педагогіка. Музика» тощо), що призводить у більшості випадків до дифузії ідентичності [4,с.143; 1,с.136-137]. Цей період характеризується особистісною

невизначеністю щодо професійної діяльності. В такому випадку професійна ідентичність формується «розмитою». У студентів в останні семестри навчання не має сталого образу професійної реальності. В подальшому вони віддають перевагу одній спеціальності, «відкидаючи» при цьому іншу, що у порівнянні з моноспеціальностями, дає менше перспектив для формування стійкої професійної ідентичності.

Література:

1. Н.В. Антонова. Проблемы личностной идентичности в интерпретации современного психоанализа, интеракционизма и когнитивной психологии / Наталия Владимировна Антонова // Вопросы психологии. – 1996. – № 1. – С. 131-143.
2. Будинайте Г.Л., Корнилова Т.В. Личностные ценности и личностные предпочтения субъекта / Г.Л. Будинайте, Т.В.Корнилова // Вопросы психологии, 1993. – №5 – С.99
3. Буякас Т.О. Проблема становления чувства самоидентичности у студентов-психологов / Т.О.Буякас // Вестн. Моск. унта: Сер. 14: Психология. 2000. – № 1. – С. 56–62.
4. Грецов А.Г., Азбель А.А. Узнай себя. Психологические тесты для подростков / А.Г. Грецов, А.А.Азбель. – СПб., Питер, 2006. – С. 143-155.
5. Леонтьев Д.А. От социальных ценностей к личностным: социогенез и феноменология ценностной регуляции деятельности / Д.А.Леонтьев // Вестник Московского университета, 2002. – №1. – С.20–29
6. Миросанова В.И. Личностные аспекты саморегуляции произвольной активности человека / В.И. Миросанова // Психол.журн., 2002. – Т.23. – №6. – С.5-17.
7. Музика О.Л. Суб'єктно-ціннісна детермінація творчої обдарованості / О.Л. Музика // Вісник Житомирського педагогічного інституту. – 1998. – №1.– С. 53-57.
8. Шнайдер Л.Б. Профессиональная идентичность: структура, генезис и условия становления. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора психологических наук / Шнайдер Лидия Берхардовна. – М., 2001. – 26с.
9. Ядов В.А. Социальные и социально-психологические механизмы формирования социальной идентичности личности / В.А. Ядов // Мир России. 1995. – Т. 4. – № 3-4. – С. 158-181.